

РІШЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Спеціалізована вчена рада разового захисту ДФ 20.033 Київського національного університету будівництва і архітектури, Міністерства освіти і науки України, м. Київ, прийняла рішення про присудження Бондаренко Наталії Петрівні ступеня доктора філософії в галузі знань 03 – «Гуманітарні науки» на підставі прилюдного захисту дисертації «Освітнє середовище: єдність форми та змісту як імператив ефективності» за спеціальністю 033 – «Філософія» 23 серпня 2024 року.

Бондаренко Наталія Петрівна народилася 25 січня 1989р. у с. Степок Київської області. У 2003 отримала свідоцтво про базову середню освіту з відзнакою, у 2007 році закінчила Богуславський гуманітарний коледж ім. І. С. Нечуя-Левицького за спеціальність «Дошкільне виховання» та отримала диплом молодшого спеціаліста з відзнакою (КХ32886161). У 2009 році закінчила Уманський державний університет імені Павла Тичини за спеціальністю «Початкова освіта» (диплом магістра ЕР 36588954). Бондаренко Наталія Петрівна працює в КНУБА з 8 грудня 2010 року на посаді провідного фахівця відділу з організації виховної роботи. У 2020 році вступила в аспірантуру на спеціальність 033-Філософія.

Дисертацію виконано у Київському національному університеті будівництва і архітектури, Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: Чорноморденко Іван Васильович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Київського національного університету будівництва і архітектури.

Основні положення, результати і висновки дослідження здобувачкою опубліковано в 20-ти наукових публікаціях, з яких 5 – одноосібних статей з теми дисертації в українських виданнях категорії «Б», 2 – у періодичному науковому фаховому виданні інших держав, яке цитується у реферативній базі «Scopus» та «Web Of Science»; 13 – тез наукових доповідей в збірниках матеріалів міжнародних конференцій, зокрема:

1. Бондаренко Н. П. (2024). Концептуальні контрверзи освітнього середовища як світоглядний виклик. *Культурологічний альманах*, (1), 167–176. (фахове видання України категорії «Б»). <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.1.20>.
2. Бондаренко Н. (2023). Освітнє середовище: єдність форми та змісту. *Вища освіта України*, № 4, 40–49. (фахове видання України категорії «Б»). DOI: [https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2023.4\(91\).06](https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2023.4(91).06).
3. Бондаренко Н.П. Освітнє середовище сучасності як предмет світоглядної демаркації. *Освітній дискурс: Збірник наукових праць*. 47 (12), 2023. С. 87–101. (фахове видання України категорії «Б»). DOI 10.33930/ed.2019.5007.47(12)-9.
4. Бондаренко Н.П. Досвід організації дошкільного освітнього середовища Великої Британії. *Просторовий розвиток*, (6), 379–385. (2023). (фахове видання України категорії «Б») <http://spd.knuba.edu.ua/article/view/295443>
5. Бондаренко Н.П., Чорноморденко І.В. Організація сучасного освітнього середовища дошкільної освіти (ранній вік). Том 38 № 2 (2023): *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Філософія. Культурологія. Збірник наукових праць. № 2 (38) 2023, (фахове видання України категорії «Б») DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.2.18125>
6. Taran, G., Chornomordenko, D., Bondarenko, N., Bohatyrov, D., & Spiridonov, M. (2022). The main aspects of teaching in the context of the development of the educational environment and culture at universities. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*, 15(34), e17256. <https://doi.org/10.20952/revtee.v15i34.17256> e-ISSN 2358-1425 (Web Of Science). 11
7. Таран, Г., Чорноморденко, Д., Бондаренко, Н., Богатирьов, Д., Спиридонов, М., & Матвіїв, В. (2023). СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РАМКАХ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІНАНСИСТІВ.

Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 3(50), 468–476.
<https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4073> (Scopus).

Повнота викладення основних теоретичних положень дисертаційного дослідження відповідає вимогам, що пред'являються до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

У дискусії взяли участь голова та члени спеціалізованої вченої ради. Вони озвучили наступні запитання:

ХАВРОНЕНКО Василь Дмитрович, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Київського національного університету будівництва і архітектури:

1. Як Ви оцінюєте перспективи запровадження квотного принципу в освітньому середовищі України: він сприятиме підвищенню якості освіти чи призведе до негативних наслідків?

ТРИНЯК Майя Вікторівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди:

1. У своїй роботі Ви часто оперуєте словосполученням «ефективність освітнього середовища». Якою дефінітивною формулою Ви можете окреслити сутність ефективності освітнього середовища, його змістовні параметри?

ЯРОШЕНКО Алла Олександрівна, доктор філософських наук, професор, декан факультету соціології та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова:

1. У своїй роботі Ви приділяєте значну увагу кореляції кількісних та якісних, а також формальних та змістовних складових освітнього середовища. З цього приводу в мене запитання: як Ви оцінюєте перспективи нарощування якості вітчизняної освіти, якщо фінансове забезпечення вітчизняної професури в 15 – 25 разів поступається заробітним платам наших колег у США, Британії та Німеччині?

САМЧУК Зореслав Федорович, доктор філософських наук, старший науковий співробітник, заслужений діяч науки і техніки України, головний науковий співробітник відділу політичної культури та ідеології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України:

1. У виконаному дисертаційному дослідженні Ви наполягаєте на необхідності добудови формальних опцій освітнього середовища опціями змістовними, а кількісних – якісними. Чи означає це, що другий закон діалектики (я маю на увазі перехід кількісних накопичень у якісні зміни) на рівні освітнього середовища з якихось причин не спрацьовує?

ГОЦАЛЮК Алла Анатоліївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Київського національного університету будівництва і архітектури:

1. Які проблемні виклики на адресу освітнього середовища України Ви вважаєте найбільш загрозливими на оглядове майбутнє?

Офіційні опоненти:

ТРИНЯК Майя Вікторівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, надала позитивний відгук із такими запитаннями і зауваженнями:

1. На с. 127 Бондаренко Н. П. слушно зазначає, що «важливим засобом оптимізації вітчизняного простору вищої освіти на оглядову перспективу є оптимізація мережі ЗВО у форматі партнерств, консорціумів, альянсів, кластерів, мереж тощо. Цей цільовий орієнтир покликаний підвищити рівень якості вищої освіти і ефективності ЗВО, а також конкурентоспроможності інституцій вищої освіти».

Однак, окресливши розлогий діапазон дослідницьких підходів до оптимізація мережі ЗВО, авторка не скористалася привілеєм сформулювати власну позицію з цього приводу. Це було б цілком доречно, враховуючи, що

значна частина з наведених теоретичних обґрунтувань є концептуальними антиподами, а тому на практиці їх поєднання є вкрай проблематичним.

2. Попри те, що виокремлення соціальної функції (місії) університету в наш час не є чимось екстраординарним, однак доручення пошукачки до тренду суверенізації соціальної функції ЗВО на додаток до освітньої та наукової функцій спонукає якщо не до концептуального, то, принаймні, до формально-логічного запитання: чи слід це розуміти таким чином, що виконання освітою освітньої та наукової функцій позбавлене соціальних наслідків, тобто не віддзеркалює соціальну місію університету? Адже якби це було не так, то диверсифікація місій університету за рахунок соціальної складової була б зайвою з огляду на функціональний тавтологізм.

3. На с. 114 Бондаренко Н. П. зазначає, що «з часів Сократа відбулася істотна маргіналізація запитальної методології діагностування дійсності, забуття ефективних методик виявлення сутнісних ознак явищ і процесів. Що ж стосується рефлексійного та евристичного потенціалу запитальності, то він практично безмежний: потрібна лише «дрібничка» – вміле застосування цього інструмента». З цього приводу напрошується запитання: що в наш час стоїть на заваді максимальному розкриттю евристичного потенціалу запитальності?

4. Підводячи результуючу риску під тематичним відгалуженням змістовних опцій ідеалу університету сучасного зразка, авторка на с. 128 констатує: «Якість і ефективність освітнього середовища, а також університет як утілення найвищого рівня і функціонального покликання освітнього середовища є можливими лише за умов розвиненості певних індивідуальних та надіндивідуальних компетентностей, які лежать в основі таких перспектив. Йдеться, зокрема, про високий світоглядний та інтелектуальний рівень, про якість мислення і спроможність до генерування та капіталізації знань, а також системного, проблемного і стратегічного мислення» (с. 128). В інших локаціях тексту дисертації можна знайти дещо інший набір опцій та іншу послідовність пріоритетів. Чи означає це, що, на

думку авторки виконаного дослідження, наведені змістовні ідентитети ідеалу університету сучасного зразка є рівнозначними і тому їх можна подавати в довільному порядку?

ЯРОШЕНКО Алла Олександрівна, доктор філософських наук, професор, декан факультету соціології та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, надала позитивний відгук із такими запитаннями і зауваженнями:

1. На с. 35 авторка стверджує, що «реалізація потенціалу освіти істотно корелює з ефективністю застосування інструментарію демократії – демократичних принципів, норм і процедур», а на с. 36 додає, що «саме завдяки демократії освіта отримує можливість реалізувати своє покликання повною мірою, а коли така реалізація відбувається, то освіта здійснює зворотний мотиваційний вплив на демократію за рахунок демократичного стрижня світоглядної культури». Не ставлячи під сумнів цю тезу в цілому, варто все-таки деталізувати: наскільки фактор дотримання норм і процедур демократії є критеріально виразним і чому до послуг цього критеріального демаркатора не вдається жодна рейтингова агенція, яка оцінює якість і ефективність освіти?

2. Важко заперечити тезу про «необхідність підвищення теоретико-концептуального рівня дискурсу на тему стратегічного мислення, за відсутності якого методично-прикладна складова здійснює поступовий дрейф у напрямі антинаукового міфологізму, тенденційності та відвертого паразитування на вірусній популярності» (с. 114). Однак ефективні способи досягнення такої мети виявилися обділеними авторською увагою, хоча рівень окресленого проблемного виклику передбачає хоча б штрих-пунктирне авторське позиціонування.

3. На с. 128 Бондаренко Н. П. аргументовано констатує «взаємопотенціуючу єдність завдань, що стоять перед системою університетської освіти, а саме: здійснення професійної підготовки, освіти і

всебічного розвитку особистості, а також підготовки до дослідницької діяльності. Єдність цих завдань окреслює місію і візію університетської освіти сучасного гатунку. Цій місії і візії суперечить тенденція до домінування суто утилітарних діяльнісних і функціональних підходів, зосередженість на навичках отримання прибутків. У даному разі фактично йдеться про існування в паралельному режимі двох парадигм, які є несумісними за критеріями мети та засобів її досягнення».

У цьому контексті закономірно напрошується формулювання авторської позиції щодо перспектив протистояння окреслених авторкою парадигм, адже, як відомо, в практичній сфері парадигми існують на принципах монополії, а їхнє співіснування в межах одного середовища є тимчасовим – це скоріше виняток із правил, аніж саме правило. Окреслення авторської позиції з цього приводу було б вочевидь не зайвим.

4. Бондаренко Н. П. переконливо ілюструє тезу, згідно з якою «виразним трендом нашого сьогодення є притаманна сучасній людині перманентна зміна лояльності, намагання уникнути обов'язків і відповідальності, надмірний егоцентризм, безальтернативний пріоритет власних задовольень, відсутність далекосяжних життєвих планів, зведення усталених норм до принципів гри, з якої можна будь-коли вийти без жодних втрат» (с. 132). На жаль, аспект впливу наведених онтологічних і функціональних опцій на якість і ефективність освітнього середовища залишився на периферії авторської уваги.

САМЧУК Зореслав Федорович, доктор філософських наук, старший науковий співробітник, заслужений діяч науки і техніки України, головний науковий співробітник відділу політичної культури та ідеології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, надав позитивний відгук із такими запитаннями і зауваженнями:

1. Наполягаючи на необхідності забезпечення повноцінної суб'єктності освіти, авторка все-таки визнає, що «суб'єктність освіти апріорі обмежена й

часткова, оскільки освіта хоч і є системним об'єктом, проте водночас вона має функціональний статус елемента суспільної системи – іншими словами, якщо вдатися до послуг дихотомії об'єкт/суб'єкт, то суб'єктом є суспільство, соціум, соціальна сфера в цілому; натомість освіта має онтологічний, функціональний та інструментальний статус об'єкта, у функціональному сенсі істотно залежного від соціуму і багатьох критичних аспектах підлеглого логіці та ієрархії суспільного статус-кво» (с. 43). Дисонанс таких смислових вердиктів вочевидь потребує авторського роз'яснення.

2. У цілому слушно окреслюючи ідеальну модель функціонального оптимуму освітнього середовища як взаємопотенціуючу єдність форми та змісту, дещо обділеним філософською рефлексією авторки залишився аспект диспропорцій форми та змісту освітнього середовища, яких дуже важко уникнути на практиці: іншими словами, що і чому містить більшу небезпеку для освітнього середовища – *труднощі формального забезпечення чи проблеми змістовного наповнення?*

3. На с. 93 Бондаренко Н. П. погоджується з тезою, що «використання критеріїв провідних міжнародних університетських рейтингів з метою вимірювання якості освітньої діяльності надає можливість для класифікації закладів вищої освіти за критерієм їх досягнень, тобто за ступенем важливості та значущості, а також може використовуватися для класифікації закладів вищої освіти за конкуренто-спроможною якістю». А вже в наступному абзаці авторка солідаризується з тезою, що «в абсолютній більшості випадків аспект рейтингування ЗВО зводиться до комерційної експлуатації фактора престижу, а до якості вищої освіти має вельми віддалений стосунок» (с. 94). Таке поєднання важко поєднуваного потребує додаткових авторських коментарів.

4. З авторкою можна цілком і повністю погодитися, коли вона на с. 112 стверджує: «В епоху інформаційного суспільства й лавиноподібного зростання обсягів інформації цілком закономірно актуалізується аспект парадигмальності мислення, що віддзеркалює прийняття за взірць освітнім

середовищем і конкретним реципієнтом освітніх послуг певної моделі, способу й стилю мислення: воно латентно (буквально на підсвідомому рівні) канонізується як ледь не безальтернативне за критерієм продуктивності, ефективності, перспективності тощо». Однак у цьому контексті буквально повисає в повітрі запитання: як слід оцінювати фактор парадигмальності мислення на терезах переваг та недоліків для функціонального оптимуму освітнього середовища? Відповідь на це запитання вочевидь зробила б дисертаційну роботу аргументаційно сильнішою.

5. На с. 133 Бондаренко Н. П. слушно привертає увагу до прогресуючої інфантилізації, яка породжує «мерехтливу», «мінливу», «динамічну», «ситуативну», «нерівну собі» ідентичність. На наступній сторінці авторка робить істотне доповнення: «Сутність проблемного виклику полягає в тому, що спіраль індивідуалізації містить передумови руйнування самих основ соціального співіснування». Безперечно, коректне діагностування проблемної симптоматики – це вагомий дослідницький здобуток, однак наукове надбання виявилось б значно більшим, якби авторка запропонувала не лише переконливе бачення проблеми, а й способів її розв'язання.

Рецензент:

ХАВРОНЕНКО Василь Дмитрович, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Київського національного університету будівництва і архітектури, надав позитивну рецензію із зауваженнями щодо необхідності деяких уточнень, а саме:

1. На с. 146 Бондаренко Н. П. слушно зазначає, що «у фаховому середовищі (й не лише вітчизняному, а світового формату) сформована консенсусна позиція з приводу того, що основним проблемним викликом для ефективного функціонування освіти сучасного гатунку є принципова несумісність, антагоністичність стратегем розвитку «модель культури» та «модель ринку». А той факт, що ці парадигми існують у паралельному режимі в межах формально єдиного освітнього простору, не стільки

заспокоює інтелектуальне сумління, скільки вносить додаткові елементи тривоги». З цього приводу логічно напрошується запитання, на яке в тексті дисертації не вдалося знайти відповіді, а саме: за рахунок яких засобів авторка вважає реалістичним імплементацію «моделі культури» на практиці?

2. На с. 184-185 авторка слушно привертає увагу до поширеної в наш час вади «зосередження уваги і ресурсів на другорядних аспектах і віртуальних проблемах», а натомість має місце «ігнорування проблем і викликів по-справжньому значущих». На думку пошукачки, «відволіканням уваги і витрачанням ресурсів другорядні й безглузді проекти з нульовим і навіть негативним ефектом» є вочевидь контрпродуктивним. Із такою світоглядною і концептуальною демаркацією можна повністю погодитися, а єдине, що потребує уточнення – це авторська версія «другорядних аспектів і віртуальних проблем», на які останнім часом освітня сфера Україна контрпродуктивно витрачала свої зусилля.

Загальна оцінка і висновок. Дисертаційне дослідження Бондаренко Наталії Петрівни на тему «Освітнє середовище: єдність форми та змісту як імператив ефективності» є завершеною, самостійною, ґрунтовною науковою працею, отримані теоретичні та практичні результати якої виконують науково-прикладне завдання, що має істотне значення для здійснення теоретико-концептуальної добудови формальних і кількісних функціонально-інструментальних опцій освітнього середовища змістовними і якісними цільовими орієнтирами.

При написанні дисертації автором було дотримано принципів академічної доброчесності.

Сукупність сформульованих наукових положень, наданих практичних рекомендацій, отриманих результатів і висновків має істотне теоретико-праксеологічне значення, характеризується науковою обґрунтованістю та новизною.

За науковим рівнем і практичною цінністю, змістом та оформленням, кількістю та якістю оприлюднених наукових публікацій і апробацій на наукових конференціях дисертаційна робота «Освітнє середовище: єдність форми та змісту як імператив ефективності» повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., а її авторка – Бондаренко Наталія Петрівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – «Гуманітарні науки» за спеціальністю 033 – «Філософія».

Результати відкритого голосування:

- «За» – п'ять членів ради;
- «Проти» – немає;
- «Утримались» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 20.033 Київського національного університету будівництва і архітектури, Міністерства освіти і науки України, м. Київ, присуджує Бондаренко Наталії Петрівні ступінь доктора філософії з галузі знань 03 – «Гуманітарні науки» за спеціальністю 033 – «Філософія».

Голова спеціалізованої вченої ради
разового захисту ДФ 20.033
доктор філософських наук, професор..... Алла ГОЦАЛЮК

*Проректор з наукової
роботи та інноваційного
розвитку*

Роботу о.о.